

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.4.100-106>

Obsahová analýza testov školskej pripravenosti žiaka na výučbu písania

Content Analysis of School Readiness Tests for Teaching Writing

Kamila Lopuchová

Abstract

The level of a pupil's readiness for writing can be determined at a young age through the analysis of their drawings, which reflect their actual graphomotor activity. This is why drawing is often used as a diagnostic tool to assess students before they enter primary school, using either standardized or non-standardized tests. The aim of this study is to analyze school readiness tests for students, focusing on the graphomotor indicators of their readiness. The content of this study will consist of a theoretical analysis of four selected tests: the Orientation Test of School Maturity, the Orientation Test of Readiness for School, the Drawing Test of School Aptitude, and the HETz test (a manual handwritten test). The theoretical part of this study will also outline the requirements for writing, which must be understood before the actual testing of pupils. In conclusion, we will evaluate the consistency and differences between the individual tests, which will affect the placement of pupils in terms of their writing abilities.

Keywords: Readiness for writing. Graphomotor. Drawing. School readiness test. Writing requirements.

Úvod

Pri zisťovaní pripravenosti dieťaťa na písanie v základnej škole sa učiteľ orientuje na základe vstupného testu, ktorý sa na našom území vykonáva pred zápisom dieťaťa do základnej školy. Tieto testy sú zväčša tvorené úlohami pre žiakov, ktoré škola vytvára intuitívne, prípadne využíva dostupné štandardizované testy. V jednotlivých testoch žiak preukazuje svoju pripravenosť v kognitívnej a sociálnej oblasti. Žiak nastupuje do školy po dosiahnutí šiesteho roku života, kedy sa predpokladá jeho dostatočná zrelosť pre plnenie povinnej školskej dochádzky. Zrelosť žiaka však nemusí okamžite znamenať aj pripravenosť. Práve preto školy skúmajú školskú pripravenosť, prostredníctvom ktorej dokážu identifikovať absentujúce okolnosti vstupu do prvého ročníka a následne problémy pri vyučovanom procese. Testy školskej

pripravenosti obsahujú okrem iného aj úlohu kresby mužskej postavy. Kresba dieťaťa dokáže odhaliť vývinový stupeň v ktorom sa dieťa nachádza, poskytuje informácie o úrovni jemnej motoriky ale aj o emocionálnom prežívaní. Po vyhodnotení potrebných atribútov následne učiteľ začleňuje dieťa do úrovně pripravenosti na vstup do základnej školy. Je toto dostatočný test pripravenosti dieťaťa? Aké ukazovatele školskej pripravenosti sú nevyhnutné pre pripravenosť žiaka na výučbu písania a čítania? Pred samotným testovaním žiakov, je nevyhnutné poznať požiadavky na čítanie a písanie, aby následne dokázal učiteľ tento proces objektívne vyhodnotiť.

Požiadavky na písanie

Žiak potrebuje zvládať viacero požiadaviek, ktoré preukazujú naučené a osvojené návyky pri písaní nato, aby dokázal deklarovať kvalitu napísaného. Prvú skupinu požiadaviek definujeme ako kvalitatívne, nakoľko ich nedodržanie zásadne ovplyvňuje kvalitu písma. Kožík Lehotayová (2022) medzi tieto požiadavky zaraďuje adekvátnu liniatúru, tvar, veľkosť písmen a ich sklon. Mlčáková (2009) dopĺňa skupinu požiadaviek o jednotnosť písmena a hustotu písma. Spomenuté činitele neskôr ovplyvňujú čitateľnosť, úhladnosť a plynulosť napísaného písma. Ak žiak už v počiatku nedokáže dodržať požadovaný grafomotorický tvar, je možné, že následné kompletne písané grafémy budú pre žiaka ťažkosťou. Je preto dôležité využívať oporné pomôcky a to pomocnú líniu a pomocné body. Ďalšou opornou technikou, ktorá dokáže žiakovi pomôcť je podľa Kožík Lehotayovej (2022) slovná opora prostredníctvom ktorej učiteľ navádza žiaka ako viesť líniu, s ňou spojená zrkavá línia, ktorá prostredníctvom vyznačených bodov ukazuje správny smer, či hmatová línia, kedy žiak dokáže tvar spoznať hmatom, prípadne tvar vymodelovať.

Druhou skupinou charakterizujeme hygienicko-technické zásady, ktoré vo veľkej miere ovplyvňujú žiakovo následné písmo a žiak si ich osvojuje v prvých mesiacoch školskej dochádzky, pred samotnou výučbou písania písmen. Spomínané zásady si žiak vie jednoducho zautomatizovať, pričom nemusí byť vždy osvojené korektne, preto ako uvádza Fasnerová (2018) úlohou učiteľa je tieto požiadavky dôsledne korigovať prostredníctvom vzájomnej interakcie žiaka a učiteľa. Nevhodne zafixované návyky žiaka sa veľmi ťažko eliminujú a predstavujú dlhý proces zmeny zaužívaného správania, ktorý nemusí byť vždy úspešne pretvorený (Mlčáková, 2009). Z výskumu Kožík Lehotayovej (2022), ktorá skúmala stratégie rozvíjania grafomotoriky a podporu v začiatočnom písaní rezultuje, že učitelia v základných školách vo veľkej miere dodržia hygienicko-technické požiadavky iba občas, prípadne vôbec, z dôvodu deficitu času a nepotrebnosti vytvárať tieto návyky u žiakov.

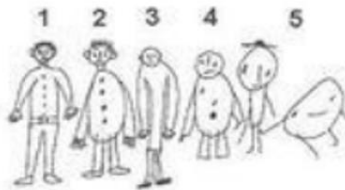
Medzi tieto zásady zaraďujeme správne sedenie žiaka s čím súvisí aj osvetlenie písacieho priestoru, príjemné prostredie ako celok pre výučbu, ďalej taktiež správny výber písacieho nástroja a jeho úchop. Na tieto zásady, by mal vo veľkej miere dbať učiteľ vo vyučovacom procese, avšak totožnú váhu

dôležitosti je potrebné venovať zásadám aj v domácom prostredí. Hygienicko-technické zásady by si mal žiak osvojiť už v prípravnom období prvého ročníka, pretože je to jedna zo základných podmienok pre jeho zdravý vývoj nielen pri písaní, ale aj v celkovej existencii v nasledujúcej edukácii. Nesprávne zafixované zásady často vedú k ovplyvňovaniu kvalitatívnych požiadaviek. Tu môžeme vidieť prirodzenú väzbu medzi kvalitatívnymi požiadavkami a hygienicko-technickými zásadami, kedy nie je možné zanedbať ani jednu oblasť, pretože následne ovplyvňuje existenciu tej druhej.

Orientačný test školskej zrelosti

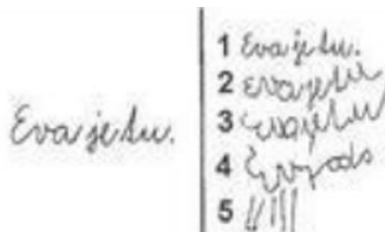
Autorom Orientačného testu školskej zrelosti je J. Jirásek (Varcholová a kol., 2003). V praxi je tento test využívaný najmä z dôvodu zahrnutia viacerých oblastí, ktoré dokážu byť testom odhalené.

1. Kresba postavy podľa predlohy – Postava musí mať všetky potrebné znaky, ktoré sú bodovo hodnotené. Postava musí mať hlavu, trup a všetky končatiny. Krk spája hlavu s trupom. Na hlave majú byť nakreslené všetky znaky a to vlasy, uši, nos, ústa, oči. Ruky sú zakončené piatimi prstami. Chodidlá sú viditeľné zahnuté. Dôležité sú aj prvky na oblečení.

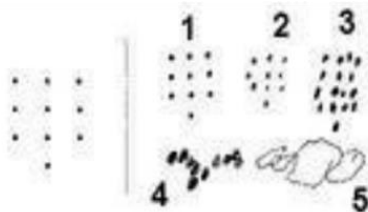
Obrázok 1 - Kresba postavy (Varcholová a kol., 2003).

2. Napodobenie písaného písma – Dieťa odpisom z predlohy napodobní písané písmo, krátke slová. Na adekvátne hodnotenie nesmú byť písmená 2-krát väčšie ako originál, sú potrebné bodky a taktiež je nevyhnutné dodržať vodorovnú líniu písaného.

Obrázok 2 - Napodobenie písaného písma (Varcholová a kol., 2003).

3. Odkreslenie skupiny desiatich bodov podľa predlohy – Dieťa napodobňuje predlohu, ktorú má nakreslenú. Obraz, ktorý dieťa vytvorí musí byť ideálne v absolútnom súlade s predlohou.

Obrázok 3 - Odkreslenie skupiny desiatich bodov (Varlochová a kol., 2003).

Test je hodnotený päť stupňovou škálou v závislosti od úrovne realizovaného. Najhorší stupeň kresby, odpisu či odkreslenia sa hodnotí stupňom 5, najlepší stupňom 1. Dieťa s celkovým bodovým hodnotením 3-6 je možné zaradiť do vyššieho stupňa pripravenosti (Varcholová a kol. 2003). K hodnoteniu sa pripája taktiež aj písomná inštrukcia hodnotiaceho.

Orientačná skúška pripravenosti na školu

Test obsahuje súbor štyroch subtestov, ktoré odhalia pripravenosť dieťaťa na školu v kognitívnej oblasti (Kollárik, 1996). Na základe výsledkov dieťaťa zaradia do skupiny nedostatočne pripravený, problematcky pripravený či dostatočne pripravený.

1. Postihovanie podrobnosti a rozdielov – V úlohách ma žiak nájsť medzi štyrmi obrázkami rovnaký obrázok, ako je v predlohe. Následne má dieťa nájsť medzi piatimi obrázkami taký, ktorý sa od ostatných odlišuje. Tento test obsahuje 18 úloh.
2. Matematické predstav – V troch úlohách žiak preukazuje vedomosti vo vzťahu menej, viac, nižší, vyšší. Následne žiak určuje poradie, množstvo a priraduje subjekty. Test obsahuje 17 úloh.
3. Schopnosť kategorizácie – Dieťa vylúči predmet, ktorý k ostatným nepatrí. Test je zložený z 18 úloh.
4. Jemná motorika – Dieťa dokresľuje základné grafomotorické prvky (slučky, zátuchy, čiary). Spolu vytvorí 6 úloh.

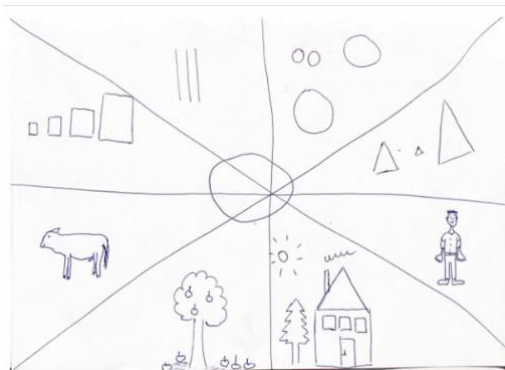
Kresbový test školskej pripravenosti

V našich podmienkach tento test poníma komplexné prejavy dieťaťa, jeho porozumenie, adaptáciu na podmienky. Je založený na porozumení pojmov, viet a adekvátnom zakreslení počutého. Diagnostikou testu dokážeme získať informácie o tempe dieťaťa, štýle porozumenia, úrovne pamäte, vizuálnych schopnostiach, matematických pojmov, všeobecnej vývinovej úrovni dieťaťa (Gajdošová, Herényiová, 1996).

Dieťa má splniť úlohy:

1. Nakresli loptu do stredu papiera!
2. Urob čiary do rohov papiera a spočítaj políčka!
3. Nakresli čiary k stranám papiera a spočítaj okienka!
4. Nakresli tri čiary, ktoré sú rovnako dlhé do hociktorého okienka!

5. Nakresli do iného okienka tri trojuholníky tak, aby prostredný bol najmenší!
6. Nakresli do ďalšieho okienka štyri kruhy tak, aby dva z nich mali rovnakú veľkosť!
7. Do iného okienka nakresli štyri štvorce tak, aby posledný bol najväčší!
8. Do ďalšieho okienka nakresli strom - jablň, na ktorej sú tri jablká a na zemi pod ním je päť jabĺk!
9. Do prázdneho okienka nakresli dom, ktorý má dvere, tri okná a špicatú strechu!
10. Na strechu nakresli komín s dymom! Pri dome je strom a nad stromom je slnko.
11. Do okienka nakresli postavu!
12. Do posledného okienka nakresli zviera! (Gajdošová, Herényiová, 1996)

Obrázok 4 - Kresbový test školskej pripravenosti (Vlastný zdroj).

HETz test (rukou doplňujúci test)

Na testovanie školskej pripravenosti slúžia aj neštandardizované testy, ktoré môžu byť súčasťou pedagogickej diagnostiky učiteľa. Cieľom tohto testu je identifikácia kognitívneho stupňa vývinu dieťaťa a jeho školská pripravenosť. Dieťa pracuje s kresbovou predlohou do ktorej podľa inštrukcií zaznamenáva chýbajúce časti, tvary okolia domu. (Králiková, Jackulíková, 2013). Dieťa pracuje individuálne, nie v skupinách a jeho činnosť je následne hodnotená numerickými hodnotami v rozsahu 0,1 a zároveň slovom zvládol a nezvládol (Kováčová, 2011). Dieťa postupuje podľa vopred naštudovaných inštrukcií, ktoré zadáva diagnostikujúci

Obrázok 5 - HETz-test (Kováčová, 2011).

Konzistentnosť a divergentnosť testov školskej pripravenosti

V testoch školskej pripravenosti môžeme zreteľne vidieť konzistentnosť pri práci s rukou. Dieťa musí v každom teste nevyhnutne prejsť schopnosť písať, kresliť, zaznamenávať grafickú stopu bez ohľadu na podmienky v ktorých dieťa test absolvuje. V testoch je výrazne zastúpená kresba, ako dôležitý ukazovateľ grafomotorickej pripravenosti v súvislosti so všeobecným vývinom. Kresba je indikátorom pripravenosti na začiatok školskej dochádzky. Testy školskej pripravenosti taktiež spája orientácia v priestore, na ploche. Dieťa prostredníctvom tejto schopnosti reflektuje všeobecný prehľad a stupeň všeobecného vývinu. Všetky spomenuté testy sú však orientované na prehľad jemnej motoriky, úchopu grafického nástroja, diagnostikovaníu všeobecného vývinu a kognitívnych schopností.

Testy školskej pripravenosti sa odlišujú v troch kľúčových oblastiach. Zo všetkých testov sa Orientačná skúška pripravenosti na školu a Kresbový test školskej pripravenosti orientuje na matematickú pripravenosť. Ďalšie testy nepovažujú práve túto schopnosť za kľúčovú pri prijatí dieťaťa do základnej školy. Iné testy využívajú kategorizáciu predmetov, čo nie je spoločným menovateľom všetkých testov. Testy, ktoré sme definovali sú orientované na individuálnu či skupinovú prácu, preferencia testovania je určená pri samotných testoch.

Záver

Testy školskej pripravenosti odhaľujú pripravenosť dieťaťa na vstup do základnej školy. V realizovanej teoretickej analýze sme otvorili priestor pre výskum konkrétnych ukazovateľov školskej pripravenosti písať a čítať prostredníctvom výskumných metód – dotazník, interview, kazuistika a diagnostika detskej kresby.

Bibliografia

- Fasnerová, M. (2018). *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha : Grada, 2018. 288 s. ISBN 978-80-271-0289-1.
- Gajdošová, E.- Herényiová, G. (1996). *Kresebný test školskej spôsobilosti - príručka pre administráciu a vyhodnotenie*. Bratislava: PSYCHO-INSIGHT. spol. s.r.o. 1996.
- Mlčáková, R. (2009). *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha : Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2630-4.
- Kollárik, K. (1996). *Orientačná skúška pripravenosti na školu*. Bratislava: PSYCHO-INSIGHT, Donero. ISBN 80-88865-05-0.
- Kováčová, B. (2011). *HETz-test – nástroj v pedagogickej diagnostike*. In Didaktika. 2011. roč. 2. č. 4, s.24-30. ISSN: 1338-2845.
- Kožík Lehotayová, B. (2022). *Stratégie podpory v začiatočnom písaní*. Ružomberok : VERBUM KU v Ružomberku, 2022. 165 s. ISBN 978-80-561-0963-2.
- Králiková, J., Jackulíková, J. (2013). *Pedagogická diagnostika v praxi materskej školy*. Bratislava : Raabe, 2013. 1170 s. ISBN 978-80-891-826-33.
- Varcholová, M. a kol. (2003). *Pedagogická diagnostika a individuálny vzdelávací plán v podmienkach materskej školy*. 1. vyd. Prešov : Rokus, 2003. 68 s. ISBN 80-89055-34-6.

Mgr. Kamila Lopuchová

Katedra predprimárnej a primárnej pedagogiky, Pedagogická fakulta
Univerzita Komenského v Bratislave
Račianska 59, 813 34 Bratislava
lopuchova4@uniba.sk

školiťel': doc. PaedDr. Blanka Kožík Lehotayová, PhD.